

Sách vẽ Đà Lạt:

Imperial Heights (Đỉnh cao đỉnh quê)

của Eric Jennings.

Cuốn Đỉnh cao đỉnh quê (tên tiếng Anh Imperial Heights) của Tiễn sĩ nghệ sĩ Canada Eric Jennings thể hiện sự hình thành Đà Lạt thuộc Pháp thu hẹp các góc độ: chính trị, kinh tế, quân sự, quy hoạch, giáo dục, tôn giáo và du lịch. Cuốn sách là tác phẩm thể thao của Tiễn sĩ Eric Jennings, được Nhà xuất bản Payot, Paris xuất bản ở Pháp tháng 10/2013.

Một trong những điểm nổi bật của cuốn sách là chi tiết. Tác giả dựa trên tài liệu được sưu tập, công bố công khai, tác giả khéo léo rút ra dữ liệu, sự kiện và chi tiết lôi cuốn đưa vào sách.

Qua phần phim của Jennings, được giới thiệu, khi bác sĩ Alexandre Yersin - người được vinh danh là "cha đẻ" của Đà Lạt - cho rằng khí hậu Đà Lạt tốt cho sức khỏe, thì ông có phần nào đã lầm. Cũng vì sai lầm này mà người Pháp ban đầu đã xây dựng Đà Lạt như một trung tâm an dưỡng cho quân Pháp đang điên đảo vì những căn bệnh nhiệt đới. Trong lúc quân đội Pháp chiếm miền Nam Việt Nam khi sự việc bắt đầu thì Đà Lạt thời 1924-1925 cũng có sự tụt lùi. Quanh khách sạn Palace, "muội bay cả đàn quỳ nhũ du khách". Ủy ban vệ sinh của thành phố buộc phải cho khai thông những vùng nước tù hãm, cách ly dân bệnh và tìm cách... ém nhẹm thông tin. Chi tiết này được tác giả căn cứ theo những thông tin của chính quyền và những biên bản cuộc họp hội đồng thành phố thời đó.

Eric Jennings không dám xuất bản cuốn sách nếu ông tìm được các trung tâm lưu trữ của Việt Nam ở Hà Nội, TP HCM và Đà Lạt, rồi cả Pháp, Thụy Sĩ, Canada và Mỹ nữa. "Tôi cảm nhận theo những manh mối mà các tài liệu hé mở và việc truy tìm đã đưa tôi theo những hướng bất ngờ", ông nói.

Đã hoàn thành cuốn sách về Đà Lạt, Jennings phải mất mười năm. Mọi thông tin trong sách đều được ông dựa trên nguồn và sự cẩn trọng. Và ông tận tâm nghiên cứu công sức để tiếp cận các nguồn tài liệu nhằm rút ra những năm quý giá.

Ông bắt tay vào thực hiện cuốn sách với các nguồn tài liệu tìm thấy ở Pháp. Các hồ sơ thu thập được đưa vào trung tâm Aix-en-Provence, gần Marseille. Đây là chi nhánh của Trung tâm lưu trữ quốc gia Pháp. "Các tập danh mục chi nhánh này rất xuất sắc và tôi nhanh chóng quen thuộc với mọi bộ tài liệu khác nhau tại đây", ông kể. Tuy nhiên, trung tâm này lại không có nhiều văn bản từ miền Trung Việt Nam. Muốn tìm hiểu, tác giả phải đến Hà Nội rồi đến TP HCM.

Jennings có ba lần đến Việt Nam. Với những thông tin tài liệu về Việt Nam thuộc Pháp thu thập là một thách thức lớn. Ở Việt Nam, các tài liệu có liên quan nhiều khi không nằm ở trung tâm trung

tâm mà rời khỏi ba bên nội. Nhiêu tài liệu liên quan Pháp. Có khi cùng một loạt hồ sơ những lời phân tán ở Phnom Penh (Campuchia), TP HCM, Hà Nội và Aix-en-Provence. Bất kỳ hồ sơ nào nằm ở đâu cũng rất gian nan mặc dù hiện nay máy tính đã hỗ trợ nghiên cứu rất nhiều. Có những ngày ông truy cập vào một danh sách ở Aix-en-Provence, máy tính chỉ hiện ra kết quả: "Rất tiếc, các tài liệu này nằm ở Hà Nội".

Từ Thi Sĩ, Jennings tiếp cận các tài liệu lưu trữ ở Zurich, được ông lấy từ hồ sơ của Congrès International d'Architecture Moderne (Đội hội Kiến trúc sư Hiện đại Quốc tế). Đề án quy hoạch Đà Lạt đã được trình bày ở tổ chức uy tín này như một thành phố kiểu mẫu - thành phố "xanh".

Còn ở ngoại ô Paris, trong các tầng thấp quân đội Pháp tại Vincennes, ông tìm được những hồ sơ quan trọng về báo cáo thực dân, nguồn tài liệu đó trở thành tiêu đề của chương hai trong cuốn sách Đà Lạt. Ngay tại Paris, ông may mắn được gặp các họa sĩ của Fernand Bernard, người đã phác họa kế hoạch xây dựng Đà Lạt vào cuối thế kỷ 19. Ông ta cho rằng xây dựng Đà Lạt chỉ phí tiền và khu vực này không có lợi cho sức khỏe như những người tin tưởng. Ở một trung tâm khác của Paris, ông tìm ra các họa sĩ của trường nghệ thuật sinh Couvent des Oiseaux. Các tầng thấp ở Canada là tài liệu của những nhà truyền giáo đã đến Đà Lạt thời kỳ đầu. Còn Đội hội Cornell ở Mỹ, Eric Jennings tham khảo được nhiều tài liệu và nhận báo xuất bản ở Đà Lạt những năm 1930.

Eric Jennings hiện là giáo sư ở trường Đại học Toronto, Canada. Ông sinh năm 1970. Ông là người Canada có mẹ là người Pháp và sinh ra ông ở Mỹ. Ông thông thạo cả tiếng Anh lẫn tiếng Pháp và có nhiều năm học ở Paris. Jennings yêu thích môn lịch sử thế giới. Cha ông cũng là một sự gia. Ngày đi học, ông toàn bỏ đi học kém về các môn Toán và Lý, nhưng đi học môn Sử luôn xuất sắc.

Thời trung học, các thầy dạy sẽ luôn khích lệ Jennings đeo đuổi niềm yêu thích của mình, được biết là thầy Taylor, cũng như các giáo sư luôn gợi ý cho tôi ở Đại học Toronto và Đại học Berkeley ở California, Mỹ. Ở đại học, ông chọn con đường chuyên về lịch sử thực dân Pháp là do mê đọc... tiểu thuyết. Nhiêu cuốn tiểu thuyết lấy bối cảnh như một số thuộc địa Pháp ở vùng biển Caribe đã khiến Eric Jennings hứng thú. Ông quyết định làm luận án tiến sĩ ở Berkeley về đề tài Thổ địa của hai hoặc ba thuộc địa Pháp là Guadeloupe, Madagascar và Đông Dương.

Luận án tiến sĩ này, Jennings viết lại thành một cuốn sách mang tựa đề Vichy in the Tropics (Tạm dịch: Chính phủ Vichy ở vùng nhiệt đới) và được xuất bản năm 2001. Đến nay, Jennings đã viết năm cuốn sách về nhiều khía cạnh của lịch sử thực dân Pháp, tất cả đều được giới thiệu bởi các học giả đánh giá cao và được dịch sang tiếng Pháp.

Eric Jennings bắt đầu chú ý đến Đà Lạt ngay từ khi ông nghiên cứu để làm luận án tiến sĩ. Lúc đó, ông thấy nhiều bài báo trên báo Pháp gợi ý cho Toàn quyền Đông Dương những lợi ích của Đà Lạt. Ông nghĩ: "Là quá. Tại sao toàn quyền này không ở Hà Nội chứ?". Đến đó, ông bắt đầu hiểu ra tầm quan trọng của Đà Lạt đối với Đông Dương. Những nghiên cứu khác của ông về những thành phố nghệ thuật thuộc địa Pháp ở khắp nơi càng cho ông thấy rõ vai trò an ninh quan trọng của Pháp có liên quan một thiết yếu và sự hình thành Đà Lạt.

by Eric T. Jennings,

Bùi Thanh Châu (Translator),
Phạm Viêm Phương (Translator),
Trần Đức Tài (Editor)